

60+

BAROMETRI YLI 60-VUOTIAIDEN HYVINVOINNISTA JA ARJESTA 2024

Järvenpää 21.10.2024

Irene Vuorisalo

vanhusasiamies

Eläkeliitto ry

TOTEUTUS

- Barometri toteutettiin Suomessa nyt neljännen kerran. Edelliset kerrat olivat vuonna 1994, 1998 ja 2021 (sosiaali- ja terveysministeriön Vanhuusbarometri 1994 ja Vanhuusbarometri 1998 sekä Eläkeliitto ry:n +60-Barometri 2021)
- Tiedonkeruu keväällä 2024
- Kohderyhmä 61-90-vuotiaat
- Vastaajia 1054 kpl
- Vastaajista naisia 55 %, miehiä 45 %
- Vastaajista:
 - 61–70-vuotiaita 47 %,
 - 71–80-vuotiaita 38 %
 - yli 80-vuotiaita 15 %
- Vastaajista 84 % eläkkeellä, 8 % kokoaikaisesti työelämässä, 6 % osa-aikaeläkkeellä, 2 % muu

60+ TUTKIMUKSEN TEEMAT

- Tyytyväisyys omaan elämään
- Sosiaaliset suhteet
- Asuminen ja arjen sujuminen
- Liikkuminen
- Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saavutettavuus
- Taloudellinen tilanne
- Nykypäivän ongelmat ja asema yhteiskunnassa
- Tulevaisuus

TERVEYDENTILA

- 64 % vastaajista arvioi terveydentilansa hyväksi tai melko hyväksi
- Kokemukset terveydentilasta ovat kohentuneet 90-luvulta
- Kokemus terveydentilasta laskee iän myötä, mutta yli 80-vuotiaiden arviot on vähän parantuneet vuodesta 2021

TYTYTYVÄISYYS TÄMÄNHETKISEEN ELÄMÄÄN

- 94 % vastaajista melko tai hyvin tyytyväisiä tähänhetkiseen elämäänsä (asteikko 4-10)
- Tyytyväisyys omaan elämään samalla tasolla kuin aiemmin
- Tyytymättömillä korostuvat heikko taloudellinen ja terveyden tila sekä yksinäisyyden kokemukset
- Tyytyväisyys alenee iän myötä, mutta pysyy silti suhteellisen korkeana

VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET OMAN ELÄMÄN KULKUUN

- Vastaajat kokevat vaikutusmahdollisuutensa oman elämänsä kulkuun kohtalaisiksi (keskiarvo 7,8, asteikko 1-10)
- Arviot ovat nousseet hieman vuodesta 2021, jolloin keskiarvo oli 7,6
- Usko omaan vaikutusmahdollisuuteen laskee iän myötä
 - Alle 80-vuotiaat 7,9
 - Yli 80-vuotiaat 7,2

SOSIAALISET SUHTEET

- Yhteydenpito lähisukuun on tiivistä. 86 % on yhteydessä lähisukuun vähintään viikoittain
- Ystäviin pidetään yhteyttä harvemmin kuin 90-luvulla, mutta koronavuosiin verrattuna tiiviimmin
- Yksin asuvat ovat kumppanin kanssa asuvia useammin yhteydessä ystäviin

YKSINÄISYYDEN KOKEMUKSET ASUMINEN

- Puolet vastaajista ei koe itseään koskaan yksinäiseksi
- 9 % vastaajista tuntee itsensä yksinäiseksi vähintään kerran viikossa
- Yksinäisyyden kokemukset ovat lisääntyneet 90-luvulta
- Yksinäisyydentunne on yhteydessä korkeaan ikään, heikkoon terveydentilaan ja yksin asumiseen
- Yksinäisyyttä useammin kokevat ovat tyytymättömpiä omaan elämäänsä
- Suurin osa asuu omistusasunnossa, vuokralla asuvien määrä on kasvanut vähän vuodesta 2021.
- Lähes kaikki vastaajista (94 %) ovat tyytyväisiä asumisoloihinsa

AVUN TARVE ARJESSA

- 80 % vastaajista ei tarvitse apua arjen toiminnaissa
- Avun tarve on laskenut 90-luvulta
- Apua toivotaan lisää tiedon saantiin ja asioiden hoitamiseen verkossa
- Vastaajista puolestaan 39 % antaa säännöllisesti apua tai hoivaa jollekin lapsistaan tai lapsenlapsistaan

ARJEN SUJUMINEN

- Yli puolella ohjelmaa sopivasti, noin viidesosa tylsistyy joskus
- Aika kuluu kotitaloustöissä, televisiota katsellen, ostoksilla, läheisten kanssa ja ulkoillessa
- Arkipäivän ajankäytössä ei suuria muutoksia 90-luvulta, nykyään käydään useammin ulkona viihtymässä
- Rahapelejä pelaa yhä harvempi

LIKKUMINEN

- Vastaajista 74 % liikkuu omalla autolla
- Autolla kulkeminen on monelle välttämätöntä pitkien tai hankalien kulkuyhteyksien vuoksi
- Yhä useampi käyttää julkista liikennettä ja sen toimivuus omalla alueella arvioitiin hieman paremmaksi kuin aiemmin
- Julkisen liikenteen käyttämisessä eniten haasteita maaseudulla, kuntakeskuksissa tai taajamissa asuvilla

TYTYVÄISYYS PALVELUIHIN JA NIIDEN SAAVUTETTAVUUS

- Keskeiset palvelut ovat riittävän lähellä yli puolelle vastaajista
- Kaupan, apteekin, terveysaseman ja postin saavutettavuus parantunut ja vastaavasti pankin, Kelan ja sosiaalitoimiston saavutettavuus on huonontunut 90-luvulta
- Maalla ja kuntakeskuksissa/taajamassa asuvilla enemmän haasteita
- Yli 80-vuotiaat kokevat, että keskeiset palvelut sijaitsevat useammin liian kaukana
- Tyytyväisyys yksityisiin ja julkisiin sosiaali-, terveys- ja hoivapalveluihin on pudonnut vuodesta 2021

TALOUEDELLINEN TILANNE

- Taloudellinen tilanne on kohentunut 90-luvulta
- 29 % :lla ongelmia rahojen riittävyyden kanssa
- Eläkkeellä kokopäiväisesti olevista suurin osa (71 %) kertoo, että rahat riittävät hyvin tai rahaa jää myös säästöön
- Pääasiallinen syy talouden epävarmuuteen ovat pienet tulot

NYKYPÄIVÄN ONGELMAT IKÄÄNTYNEILLE

- Palveluiden ja asiointin muuttuminen digitaaliseksi ongelma **65 %** :lle vastaajista.
- Yli 80-vuotiaista **86 %** :lle digitalisaatio vähintään jossain määrin ongelma
- Vuodesta 2021 muuttuneet
 - Terveyspalveluiden puute
(39 % --> 59 %)
 - Sosiaalipalveluiden puute
(32 % --> 41%)
- Eläkkeiden määrään kohdistuvat kiristykset tai indeksikorotusten leikkaukset aiheuttaisivat toteutuessaan ongelmia yli 70 prosentille vastaajista

DIGITALISAATIO

- Digitaaliset taidot ovat keskimäärin paremmat kuin vuonna 2021
- Palveluiden siirtyminen digitaaliseksi on helpottanut erityisesti digitaidot hallitsevien vastaajien elämää
- Vuoteen 2021 verrattuna harvempi kokee, että palveluiden siirtyminen digitaaliseksi on helpottanut elämää
- Yli puolet (54 %) vastaajista kaipaa apua digitaalisten palveluiden käyttöön
- Kolmannes vastaajista on jättänyt viranomaispalveluita käyttämättä, koska asiointi on ollut digitaalista
- 53 % kertoo, että heille aiheutuu ongelmia, jos sote-asiointi siirretään yhä enemmän digitaaliseksi
- Digitaalisen ympäristön hallinnassa eniten vaikeuksia yli 80-vuotiailla

ASEMA YHTEISKUNNASSA

- Osallisuus poliittisessa päätöksenteossa on heikentynyt vuodesta 2021
- 78 % mielestä yhteiskunnassa on ikään perustuvaa syrjintää
- 77 % arvioi, että yhteiskunnassa ei arvosteta ikääntyneitä
- Yli puolet kokee, että ikääntyneitä kohdellaan huonosti tai vähätellään poliitikkojen kannanotoissa, tiedotusvälineissä, sosiaalisessa mediassa
- 12 %:lla omakohtaista kokemusta huonosta kohtelusta

TULEVAISUUS

- Näkymät Suomen, oman asuinpaikan ja maailman tulevaisuudesta ovat synkentyneet vuodesta 2021
- Maaseudulla asuvilla synkemmät näkemykset henkilökohtaisen ja oman asuinpaikan tulevaisuuden suhteen
- Tulevaisuuden huolet:
 - oma ja läheisten terveys
 - epävakaa kansainvälinen tilanne ja ilmastokatastrofit
 - taloudellinen turvattomuus
 - palveluiden ja asiointin saatavuus ja muuttuminen digitaaliseksi
- Tulevaisuuden haaveet:
 - hyvä terveys itsellä ja läheisillä
 - toimintakyky ja itsenäisyys
 - vakaus ja turvallisuus (talous ja rauha)
 - perheen ja ystävien seura

TIIVISTELMÄ

Tuloksissa näkyy selkeä muutos yli 60-vuotiaiden suomalaisten elämässä ja arvoissa. Yli 60-vuotiaat eläkkeellä olevat identifioivat itsensä eläkeläiseksi, kun aiemmin he mielsivät itsensä vanhuksiksi.

Yhteiskunnassa tapahtunut yleinen maallistuminen käsittää myös yli 60-vuotiaiden ikäryhmän. Kirkossa käymisessä on tapahtunut suuri pudotus.

Taloudellinen toimeentulo on kohentunut 1990-luvulta. Yli 60-vuotiaat voivat huomattavasti paremmin kuin 1990-luvulla. Yhteiskunnan elintason nousu koskee myös yli 60-vuotiaita. Kahviloissa ja ravintoloissa käydään aiempaa enemmän. Lapsille ja lapsenlapsille annettava säännöllinen apu painottuu taloudellisen avun antamiseen.

Sitä vastoin osallisuuden kokemus on koko ajan laskenut. Kokemus yhteiskunnan ikäsyrjinnästä on myös koko ajan vahvistunut. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja koskevat arviot ovat kriittisempiä kuin 1990-luvulla.

Koettu ikäsyrjintä on lähes kaksinkertaistunut 30 vuodessa Suomessa

- Yli 60-vuotiaat kokevat ikään perustuvan syrjinnän ja heikon kohtelun yleistyneen. Kun vuonna 1994 ikään perustuvaa syrjintää tunnisti 43% vastaajista, niin vuonna 2024 heidän osuutensa on 78%
- Vain kolmannes kokee, että ikääntyneet ovat tällä hetkellä riittävästi mukana poliittisessa päätöksenteossa
- Siinä missä vuonna 1994 vastaajat ilmoittivat yleisimpien ongelmiansa olevan sosiaalisia ja taloudellisia, tämän päivän merkittävin ongelma oli palvelujen ja asioinnin muuttuminen digitaaliseksi. Se on jättänyt 33 % vastaajista viranomaispalvelujen ulkopuolelle
- Toiseksi merkittävimmäksi ongelmaksi koettiin terveystalvelujen puute

Monet olivat huolissaan toimeentulostaan

- Eläkkeisiin kohdistuvat mahdolliset leikkaukset aiheuttaisivat 70 %:lle vastaajista ongelmia, myös paremmin toimeentulevien kotitalouksien kohdalla
- Vaikka postikyselynä tehdyn tutkimuksen otoksen koko on sinällään suuri, 1054 iältään 60-90-vuotiasta suomalaista, tutkimuksen vastausprosentti oli 35%
- Tämä voi olla koko barometrin tärkein ja eriarvoistumisesta kielivä tulos. Muiden tutkimusten perusteella tiedetään, että vähempiosaiset ihmiset esimerkiksi käyttävät äänioikeuttaan ja järjestäytyvät yhdistystoimintaan hyväosaisempiin verrattuna selvästi harvemmin. Heikoimmassa asemassa olevilla ei ole voimia vastata. Ikääntyneiden ongelmat voivat siten olla tutkimuksen tuloksia hälyttävämmät

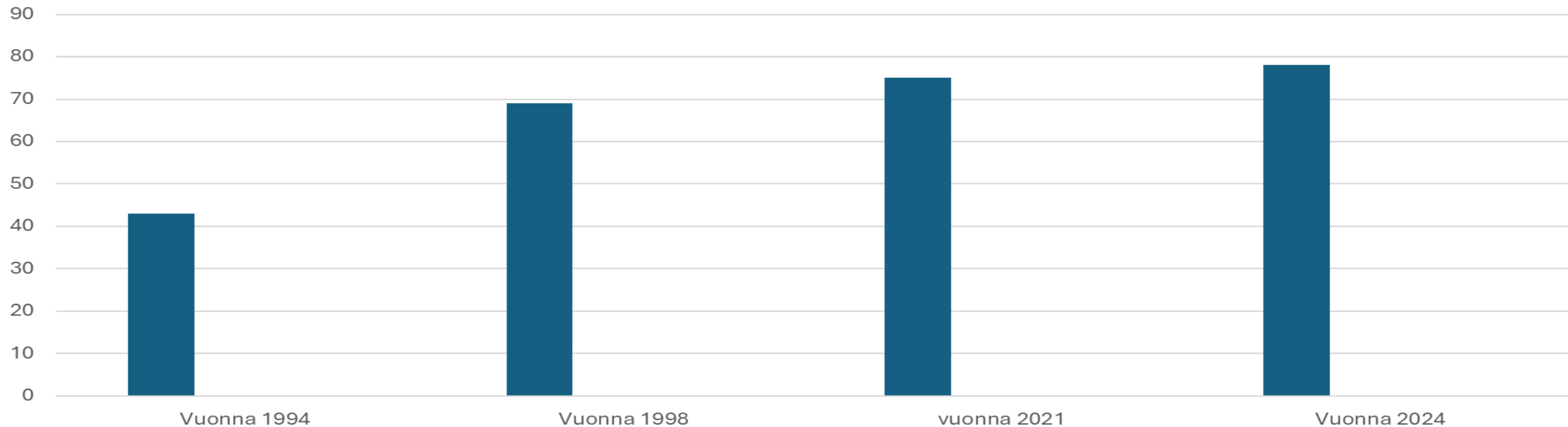
Ikääntyminen koetaan negatiivisena asiana

-Ikäismi (*ageism*) = ikääntyneiden henkilöiden kokonaisvaltainen aliarviointi, joka ilmenee syrjivinä uskomuksina ("*nuori ja ajassa mukana*") ja institutionaalisina käytäntöinä esim. terveydenhuollossa keinotekoisina hoidon ikärajoituksina (kohdunkaulan syövän seulonnat 65 vuotta, kuntoutuspsykoterapian 67 vuotta, vaativa lääkinnällinen kuntoutus 65 vuotta; yli 75-vuotiaat suljettiin kategorisesti PIRHAN asiakaskyselyn ulkopuolelle 2023)

-Vuoden 2021 barometriin verrattuna entistä useampi kertoo, että liiallinen nuoruuden ihannointi on heille ongelma. Tämä vahvistaa tulkintaa, että ikääntyminen nähdään yli 60-vuotiaiden mukaan yhteiskunnassa negatiivisena asiana (78% piti nuoruuden ihannointia yleisesti ongelmana ikääntyneille tämän päivän Suomessa)

Yhteiskunnassa ikään perustuvaa syrjintää kokevien yli 60-vuotiaiden määrä on kasvanut

Ikäsyrjintää yhteiskunnassa kokevien osuus vastanneista vuosina 1994 (43%), 1998 (69%), 2021 (75%) ja 2024 (78 %)

Ikäsyrrjintä työelämässä ja terveydenhuollossa

- **Työmarkkinoilla**, työpaikalla tai töitä hakiessa iäkkäisiin työnhakijoihin voidaan suhtautua ennakkoluuloisesti. Ikääntyneiden on vaikeaa työllistyä. Työpaikkakoulutuksiin tai työssä etenemismahdollisuuksiin ei välttämättä tarjota samoja mahdollisuuksia kuin nuoremmille työntekijöille
- **Terveydenhuolto** Kokemus terveysongelmien vähättelystä tai hoidon viivyttämisestä sen perusteella, että ikääntyneenä ei ole enää tuottava työntekijä eli ei tarvitse hoitaa nopeasti. Palvelujen puute
- Vanhusten hoidossa / **hoivassa on resursoinnin puute**, mikä voi johtaa siihen, että ikääntyneet eivät saa tarvitsemaansa ja samanlaista hoitoa kuin nuoremmat. Luottamus yhteiskuntaan heikkenee

Ikäsyrijintä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja palvelujen digitalisoinnissa

-Sosiaalinen syrjintä ja asenteet: ikääntyneet voivat kohdata ennakkoluuloja ja vähätteleviä asenteita perustuen heidän ikäänsä. Ei kohdata vertaisena.

Yhdenvertaisuuslaki kieltää myös ikään perustuvan syrjinnän

-Ikääntyneiden kuvaaminen **julkisessa keskustelussa** stereotyyppisesti riippuvaisina tai heikkoina, vaikka monet ovat aktiivisia ja terveitä, voi vaikuttaa yleiseen asenteeseen

-Poliitikkojen kannanotot 58 % v. 2021 ja 66 % v. 2024.

-Yli 50 % sitä mieltä että ikänäkökulmaa laiminlyödään tiedotusvälineissä (muuna kuin taakkana)

-Digitalisaatio: syrjintää palveluiden saatavuudessa ja asioiden hoidossa. Kokonaan vailla digitaitoja on noin 330 000 iäkästä. 65–74-vuotiaista 10 % ja 75–89-vuotiaista 35 % ei ollut koskaan käyttänyt internetiä. *Tilastokeskus 2022* THL:n mukaan 85–100-vuotiaista noin 70 prosenttia ei ollut itsenäisesti käyttänyt internetiä. *Saukkonen ym. 2021;2022*

Vaikka toimeentulo on parantunut, yleiskuva ei ole hyvä

-Vastaajat eivät olleet pienituloisimpia ikääntyneitä. Tästä huolimatta moni ilmaisi huolensa eläkkeiden riittävydestä, toimeentulosta ja taloudellisesta turvattomuudesta

29 % on vaikea saada rahoja riittämään arjessa. Osuus on kasvanut hieman vuodesta 2021

-Huonoiten rahat riittivät 61-65-vuotiailla: 44 % kokee, että taloudelliset ongelmat ovat heille haaste tämän päivän Suomessa. Muissa ikäryhmissä vastaava luku on 33-35%

-33% käyttänyt säästöjään kattamaan välttämättömiä menojaan. Yleisesti ottaen eläkeläisten säästöt Suomessa riippuvat siitä, millaiset tulot ja varallisuus heillä on ollut työuransa aikana sekä siitä, kuinka paljon he ovat pystyneet säästämään. Keskimäärin varakkaammat eläkeläiset voivat tukeutua säästöihinsä, kun taas pienituloiset eläkeläiset ovat riippuvaisempia julkisista tukimuodoista, joita nyt on hallituksen säästötoimina leikattu

80+ jäämässä yhä enemmän yhteiskunnan ulkopuolelle

- Digitalisaatio on ongelma erityisesti yli 80-vuotiaille: 86 %:lla ongelmia digiasioinnin kanssa
- Yli 80-vuotiailla jää vähemmän rahaa säästöön kuin nuoremmilla. 35% kokee etteivät rahat riitä arkeen
- Palvelujen saavutettavuus: erityisesti sote-palvelut sijaitsevat yli 80-vuotiaille nuorempia useammin liian kaukana. Julkista liikennettä käytetään ja tarvitaan yksityisautoilun sijaan enemmän. Taksien saatavuuden vaikeus
- Terveyspalvelujen puute on yhä useamman ongelma (60 % yli 75 v.) 75 % yli 80-vuotiaista kokee sairauden tai toimintavajauksen ongelmaksi itselleen. Kun ei palveluja, terveys heikkenee
- Yli 80-vuotiaat ovat huolestuneempia avun saannista vakavassa tilanteessa kotona kuin nuoremmat
- 81-90-v. mielestä yli 60-v. eivät ole poliittisessa päätöksenteossa yhtä hyvin edustettuna kuin nuorempien mielestä. Parhaiten kunnallispolitiikassa (17% / 24%), heikoimmin valtakunnan politiikassa (6% / 18%). Äänestysaktiivisuus vaaleissa laskee huomattavasti 80+ -vuotiailla
- 81-90-vuotiaista 75% / 67% kokee, että yhteiskunnassa on ikään perustuvaa syrjintää
- Kokemus ikääntymisen antamasta elinvoimasta laskee iän myötä enemmän kuin nuoremmilla (30% vs. 40%)

Suosituksset päättäjille

1 Terveyspalvelujen puute ja oman ja läheisen terveyden menettämisen pelko:
Valtakunnallinen ohjelma ikääntyneiden hoidon ja hoivan parantamiseksi

2 Vastaajat eivät olleet kaikkein pienituloisimpia, mutta kantoivat vakavaa huolta toimeentulostaan: Eläkejärjestelmän uudistuksella ei saa leikata eläkkeellä olevien toimeentuloa eikä heikentää niiden ostovoimaa

3 Kaikkein ikääntyneimpien suomalaisten tilanne huononee: Päätösten ja lakiesitysten ikävaikutusten ennakoarviointi ja yli 80-vuotiaiden ääni mukaan päätöksentekoon

Suomessa jää joka vuosi eläkkeelle noin 70 000 henkilöä.

Eläkeläisiä on 1,6 miljoonaa.

Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on yli 23 prosenttia.

Eläketuloista maksetut verot olivat noin 7.5 mrd. euroa vuonna 2023

Eläkeliitto on valtakunnallinen, Suomen suurin ja puoluepoliittisesti sitoutumaton eläkeläisjärjestö (yli 115000 henkilöjäsentä, 20 piiriä ja 390 paikallisyhdistystä). Vuonna 1970 perustetun liiton tarkoituksena on eläkeläisten ja muiden eläketurvaa tarvitsevien henkisten ja aineellisten etujen ja oikeuksien valvominen sekä heidän sosiaalisen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa edistäminen.

Kiitos mielenkiinnosta!

Irene Vuorisalo

Vanhusasiamies - Eläkeliitto ry

irene.vuorisalo@elakeliitto.fi

Irene Vuorisalo
vanhusasiamies
Eläkeliitto ry

irene.Vuorisalo@elakeliitto.fi

